

FİKİR MEYDANI

Kültür ve medeniyeti ayrı düşünmek lâzımdır

M. Cahit ATASOY

Birbirleriyle savaşan iki milletin her halde yekdiğerinin san'at eserlerine bu esnada ilgi göstermekten kaçınmaları kadar daha mantıklı ve normal bir şey olamaz. Nitelik Birinci Dünya Savaşı boyunca hal böyle olmuştur. Almanlar, savaşçıları Fransızların hiç bir şairini veya bestekârını; aynı şekilde Fransızlar da tek bir Alman şairini veya bestekârını kendi halklarına sunmak istememişlerdir. Fakat Fransızların bir Alman keşfi olan röntgen ışığını hastahanelerinde kullanmaktan geri kalmadığı görülmüştür.

Bir başka şey daha söylemek lâzım gelirse, kesin olarak denilebilir ki, Sultanahmet Caminin benzerini bir İngiliz mimarının yapması asla kabili değildir. Aynıyle bir Türk mimarı da Notre Dam kilisesini inşa edemez. Muhakkak arada sırtan yabancılıklar gösteren, bir milletin özülüyle armoni (âhenk) teşkil etmeyen taraflar olur. Ama Lokomotifi bir İngilizin keşfetmesi kadar bu işi bir Türk de yapabilir ve neticesi hiç bir zıdkı yaartmazdı.

Yine, bir milleti meydana getirenlerin söz söylerken kullandıkları lâhîn (konuşma mustikası), kulaklara kadar gelen intiba (duygu) başka milletlerinkinden farklılık gösterir. Bu hususta, ancak insanın konuşurken ses tonunu tesbit eden, her milletin söz söylerken meydana getirdiği lâhîn özelliklerini kaydeden, âdeta konuşma sesinin fotoğrafını çıkaran bir âletin dünya yüzünde yaşayan her hangi bir fizikçi tarafından keşfedilip, istenilen yerde kullanılmasının da hiç bir sakınca görülmez.

Kültür ve medeniyet

anlamları

Şimdi yukarıda sıraladığımız bütün bu misâllerdeki şairlerle bestekârların vücudunda getirdikleri eserler; bir mimarı yapının tarzı ve söz söylerken kulamlan lâhînler (ezgiler) hep kültür alanına giren şeyler olmaktadır. Bir milletin kültürünü yani hâliyyetini de ruhu, ilim ve san'at tarafı ortaya koymuş bulunmaktadırlar. Böylece burada kendine özgü bir renk göze çarpmaktadır.

Halbuki tamamen yaşayış tarzıyla ilgili olan; röntgen ışığı, radyo, lokomotif ve bunlara ilâveten meselâ barınma, yeme içme, temizlenme, sağlık kâdâleri, sosyal hayatın bazı şekilleri gibi hususlar vardır. Bütün bunlar kültürün bir neticesi olan medeniyet işaretlerinden (eserlerinden) başka bir şey değildir. Her yerde hava, su gibi bir durum gösterirler. Millî (özge) hiç bir renk taşımazlar.

Kültür içinde san'atın ayrı yeri

Bir milletin her türlü alın yazısının temsil edilmesi san'at eserleri sayesinde mümkün olabiliyor. Bu durumda millî bir ilimden bahsedilmezken, millî bir san'attan rah'atça söz etmek kabul oluyor. Bir milletin kendi san'atını yadırgamayıp, ondan lezzet almasının hikmeti burada daha iyi anlaşılıyor oluyor. Millî san'atın sevgileri, emelleri, zevkleri, hasılı yaşanılmış hayatı bütün tatlı ve acı taraflarıyla yansıttığı görülüyor.

Hayatımızı

karıştıranlar

Milliyetimiz bu arada millî san'atımızla yoğrulmuş san'atımızı karıştıranlar, bugüne kadar habire bize mâni olmaya çalışırlar, tadımızı kaçırırlar çok olmuştur. Kültür, medeniyet ve san'at hususlarında olumsuz hareketleriyle benliğimize pervasızca teşhis etmek mümkündür. İçerik-kastetmelerinden bunları kolayca den maksatlılar diyebileceklerimiz en evvel için kültürümüzle lendikleri şimdiki daha iyi anlaşılabilirlikte tarihî dil ve san'ata yüklenmektedir. Geçmiş vicdanlardan, hâfizalardan yok edeceklerini akıl ları sıra sanarak bir milletin en emin kuvvetini elinden alabileceklerini daha çok umurlar!

Kültür ve medeniyet arasındaki farkı göremeyen bön, şahsiyetsiz diğer bir grup ise, sağ duyudan da

mahrum olmanın sonucu, maalesef köklerimiz hep darı ekmeninde olmuştur.

Gerçeğe, nüanslarına varınca ya dek nüfuz etmiş olanlar diğer bir deyişle eşigi aşmış olanlar, henüz parmakla gösterilecek kadar az sayıdadırlar. Bunun yanında, genel olarak için edebiyatından söz söylemek safhasından ileri geçemeyenler; hissi milliyetçilikten işin aksiyon tarafına dâhil olamayanlar çoktur. Açık özellikleri henüz bir eser ortaya koymamış olmaları, ekol teşkil edememeleri, sırasında birbirlerine düşmeleri ve bir türlü birleşememeleridir.

Medeniyetin ne olduğunu; kültürün, bilhassa millî san'atın gerçek yanını daha ziyade sağ duylarıyla bilen bu koca kitle özlü-özül bir iderlere, sağlıklar eserlere hasret beklemektedir. İmkanlara kavuşulduğu gün, Türkiye'nin manzarası bunlarla çok daha başka olacaktır. Çok sayıda gerçek devlet iş adamlarına, san'atkarlara, öğretmenlere, ilh. bu milletin sahip olması er seç mümkün olacaktır.

Ş u da var ki, kültürün unsur-
ları arasında yer alan ilmin
yapılabilmesi için, medeni-
yetle ilgisinin san'attan daha çok
olduğu görülür. Gerçekten ilmi
faaliyette bulunurken medeniyet
dediğimiz vasıta ve konfora çok
daha fazla ihtiyaç vardır. Öyle ki
meselâ bir ormanda kimya dene-
meleri yapabilmek için ayrıca teş-
kilât ve vasıtalar gerekir; aynı or-
manda bir vasıtaya pek ihtiyaç ol-
madan şaheser bir san'at eseri or-
taya konulabilir. Bir roman veya
beste yazılabilir. Kültür tarihlerin
de san'atın ilimden önce geldiğini
okumamız bundan dolayı olduğu
her halde şimdi daha iyi anlaşılır.

Demek oluyor ki, san'at çeşitli
şartlar içinde yapılabiliyor. Şu hal-
de, bir milletin her türlü ahn yazı-
sının temsil edilmesi san'at eserle-
ri sayesinde mümkün olabiliyor.

Bu durumda milli bir ilimden bah-
sedilemezken, milli bir san'attan
rahatsız söz etmek kabil oluyor.
Bir milletin kendi san'atını vadir-
gamayıp, ondan lezzet almasının
hikmeti burada daha iyi anlaşıl-
mış oluyor. Milli san'atın sevgileri,
emelleri, zevkleri, hâsılı yaşanılmıs
havatı hiltin tatlı ve acı taraflarıy-
le yansıttığı görülüyor.